

Cudzí jazyk a rozhodcovia v medzinárodnej arbitráži **Foreign Language and Arbitrators in International Arbitration**

JUDr. Pavol Kuspan, LL.M, MBA, FCIArb, DiplCIArb
Paneurópska vysoká škola, Fakulta práva, Ústav medzinárodného a
európskeho práva

Anotácia

Skutočnosť, že rozhodca sa v medzinárodnej arbitráži pravidelne stretáva s inými jazykmi ako je jeho materinský jazyk, vyžaduje z jeho strany aj istú pracovnú úroveň ovládania daných cudzích jazykov. Táto vyžadovaná úroveň nemusí byť pre všetkých rozhodcov a pre všetky štádiá konania rovnaká, v záujme procesnej efektivity konania by však všetci rozhodcovia mali ovládať požadovaný jazyk aspoň na istej minimálnej úrovni.

Annotation

The fact that an arbitrator in international arbitration encounters, in a regular way, languages different from his mother tongue, requires from him/her also a certain level of working knowledge of those particular languages. This required level need not to be the same for every arbitrator and for every part of the proceedings, however, all arbitrators should command the particular language at least on a certain minimum level, taking into account the interests of the procedural efficiency.

Kľúčové slová

Medzinárodná arbitráž, rozhodca, cudzí jazyk, adekvátne pracovná znalosť, CEFR

Key Words

International arbitration, arbitrator, foreign language, adequate working knowledge, CEFR

Úvod

Vtedy bol na celej zemi jeden jazyk a rovnaké slová. ... Tu zostúpil Pán, aby videl mesto a vežu, ktoré stavali ľudia, a povedal: „Hľa, sú jedným národom, všetci majú jeden jazyk; ... poďme, zostúpme a pomäťme tam ich jazyk, aby nik nerozumel reči druhého!“^[1]

Môžeme len špekulovať o tom, že ak by sa v Babylónii stavalo do šírky a nie do výšky, a priestor na to určite bol, mohli sme mať doposiaľ len jeden jazyk. Vrodená túžba človeka vidieť Bohu do obývačky nám však skomplikovala život a neobišla ani medzinárodnú arbitráž.

Tá má totiž okrem svojich iných špecifík zvláštnosť aj v tom, že sa v nej pravidelne objavuje potreba používania viacerých jazykov. Okrem samotného faktu, že v priebehu konania sa môžu používať právne predpisy viacerých krajín, a teda právne predpisy v rôznych jazykoch, iný jazyk ako jazyk konania sa

môže objaviť aj v prípade samotnej zmluvy, porušenie ktorej bolo dôvodom začatia arbitráže, v prípade písomných dôkazov alebo výpovedí svedkov, ktorí neovládajú jazyk konania, a pod.

Nad celým tým stojí rozhodcovský tribunál, často zložený z rozhodcov s odlišným materinským jazykom, v niektorých prípadoch dokonca z rozhodcov, kedy pre žiadneho z nich nie je jazyk konania jeho materinským jazykom. Je samozrejme nereálne očakávať od rozhodcov, aby ovládali všetky jazyky, ktoré sa môžu počas konania vyskytnúť. Aké jazykové znalosti by však mal mať rozhodca, aby svojou neznalosťou jazyka nespôsobil zbytočné prieťahy v konaní, nezvyšoval náklady strán v dôsledku potreby tlmočenia alebo prekladania často tisícov strán podaní a písomných dôkazov, alebo dokonca neporušil právo strany na spravodlivý proces? Odpoveď na túto otázku nie je univerzálna a pri niektorých rozhodcoch a procesných štádiách sa môže líšiť.

1. Adekvátne pracovná znalosť jazyka a jej úrovne

The basic concept in law and in international commercial arbitration is that all disputes should be resolved according to, and with, words and comprehension, and not with swords and confrontation.^[2]

Jeden z bardov medzinárodnej arbitráže Pierre Karrer uvádza vo svojom článku nasledovné: „Dobрым medzinárodným rozhodcom je nemožné stať sa za noc. Je potrebné mať niektoré základné zručnosti. ... A predovšetkým, jazyky. Toto je kľúč ku všetkému ostatnému.“^[3]

Redfern a Hunter podávajú základné dôvody, prečo je kvalitná jazyková výbava rozhodcu dôležitá: „Rozhodca musí mať adekvátnu pracovnú znalosť jazyka, v ktorom sa vedie konanie, aby bol schopný porozumieť dôkazom a aby bol schopný napísať v tomto jazyku rozsudok. Zároveň by mal rozhodca ovládať aj jazyk, v ktorom bude predkladaná väčšina písomných dôkazov, alebo v ktorom bude prednesená väčšina svedeckých výpovedí. Aj keď angličtina sa stala všeobecne akceptovaným jazykom medzinárodného obchodu pre zmluvy medzi stranami, ktoré hovoria odlišnými jazykmi, nie je vôbec samozrejmé, že aj hlavné dokumenty a dôkazy budú v tomto jazyku. Ak je menovaný rozhodca, ktorý nemá dostatočnú znalosť jazyka, v ktorom budú predkladané dôkazy, bude potrebné zapojiť do konania prekladateľov a tlmočníkov na preklad písomných dôkazov a tlmočenie svedeckých výpovedí do jazyka, ktorému bude rozhodca rozumieť.“^[4]

Aj keď je vo všeobecnosti možné s týmito autormi súhlasiť, nie je možné požiadavky na adekvátnu pracovnú znalosť jazyka generalizovať; napríklad vo väčšine prípadov to bude predseda tribunálu, ktorý bude pripravovať rozsudok a procesné rozhodnutia, a preto jeho písomný prejav musí byť bezchybný, aby odôvodnenie a výrokové časti rozhodnutí nepripúšťali žiadny alternatívny výklad; na druhej strane rozhodca menovaný stranami takýmto bezchybným písomným prejavom nemusí disponovať.

Čo teda úroveň *adekvátnej pracovnej znalosti* znamená? Ako bolo uvedené vyššie, odpoveď na túto otázku nie je všeobecná, naopak, bude záležať na viacerých faktoroch, ako sú napríklad procesné štádium konania, spôsob používania daného jazyka^[5] alebo skutočnosť, či ide o predsedu tribunálu alebo o rozhodcu menovaného stranou.

Nastaviť všeobecne platné objektívne kritéria samozrejme nebude možné. Každý prípad má svoju vlastnú históriu, svoj vlastný predmet sporu vychádzajúci zo špecifických okolností daného právneho

vzťahu a často aj svoju špecifickú odbornú terminológiu. Ako referenčný bod nám však môže dobre poslúžiť *Common European Framework of Reference for Languages (CEFR)*, čo je dokument [Radu Európy](#) z roku 2001[6], ktorý obsahuje popis schopností získaných jednotlivcami, ktorí študujú cudzí jazyk, a slúži na určenie stupňa jazykovej úrovne ovládania tohto cudzieho jazyka. Jeho hlavným cieľom je poskytnúť metódu pri overovaní jazykových poznatkov, ktorá sa uplatňuje pri hodnotení jazykovej úrovne hovoriaceho. CEFR obsahuje šesť stupňov hodnotenia jazykových vedomostí (A1, A2, B1, B2, C1 a C2)[7], ktoré sa čoraz častejšie akceptujú ako parametre hodnotenia úrovne individuálnej jazykovej zručnosti. Stupeň ovládania cudzieho jazyka u jeho hovorcu sa hodnotí vo všetkých štyroch spôsoboch jeho používania – v písomnom prejave, v ústnom prejave, v porozumení písanému textu a v porozumení hovorenému slovu.

Pre potreby stranou menovaného rozhodcu v medzinárodnej arbitráži nemôžeme akceptovať nižšiu úroveň ovládania jazyka ako je B2[8], čo je úroveň *upper intermediate*. Táto úroveň znamená, že hovorca ovláda jazyk na takej úrovni, že je schopný porozumieť hlavným myšlienkam aj zložitejších textov na konkrétne aj abstraktné témy, vrátane technických tém v rámci jeho špecializácie. Pokiaľ ide o hovorený prejav, užívateľ cudzieho jazyka je schopný hovoriť s takým stupňom plynulosti a spontánnosti, ktorý umožní normálnu komunikáciu s rodenými hovorcami bez prílišných ťažkostí pre žiadnu zo strán. Zároveň je schopný vytvoriť jasný podrobný text na širokú škálu tém a vysvetliť svoj pohľad na danú tému/záležitosť prezentujúc výhody a nevýhody viacerých možností.

V prípade, ak rozhodca ovláda odbornú právnu terminológiu, takáto úroveň znalosti jazyka mu umožní priamo participovať na celom priebehu arbitráže – podania strán a písomné dôkazy nebudú musieť byť pre tohto rozhodcu prekladané; jeho účasť na procesných rozhodnutiach tribunálu nebude len formálna, ale dokáže sa v reálnom čase (pomocou emailov, videokonferencií, a pod.) vyjadrovať ku všetkým otázkam, ktoré sa v priebehu konania vyskytnú, reagovať na tieto situácie a prispievať k tomu, aby rozhodcovský tribunál bol skutočne orgánom kolektívneho rozhodovania.

V prípade stranou menovaného rozhodcu, ktorý jazyk konania a iné jazyky (jazyk písomných dôkazov, jazyk väčšiny svedkov, apod.) ovláda na úrovni C1, nedochádza prakticky k žiadnym problémom týkajúcich sa úrovne ovládania jazyka. Samotná úroveň C referenčného rámca sa označuje ako *Proficient User* – v prípade úrovne C1 ide o *effective operational proficiency* alebo *advanced* úroveň, v prípade ovládania jazyka na úrovni C2 ide v podstate o úroveň ovládania jazyka na úrovni rodeného hovorcu. Ak rozhodca ovláda jazyk na úrovni C1, jeho jazykové schopnosti pri všetkých štyroch spôsoboch ovládania jazyka sú na vysokej úrovni – pokiaľ ide o porozumenie písanému textu, rozhodca dokáže porozumieť širokej škále náročných, dlhých súvetí, a rozpoznať nepriamo vyjadrený význam („čítať medzi riadkami“); v ústnom prejave rozhodca vie vysloviť myšlienky plynulo a spontánne bez prílišnej očividnej potreby hľadania správnych výrazov. Jeho písomný prejav mu umožní vytvoriť jasný, dobre členený, podrobný text na komplexné témy, uvedomelo používať zásady výstavby textu, spojovacie výrazy a prostriedky vyjadrujúce väzby v texte.

V prípade jediného rozhodcu alebo predsedu tribunálu je situácia odlišná. Neznalosť minimálne jazyka konania na vysokej úrovni bude mať nielen vplyv na kvalitu jeho práce, komunikáciu s rozhodcami menovanými stranami sporu, so stranami sporu, s ich právnymi zástupcami a s inými účastníkmi arbitráže a následnú ťažkopádnosť konania, môže mať však aj výrazný vplyv na výsledný produkt a jeho kvalitu (a teda aj ochotu v spore neúspešnej strany sa takýmto rozhodnutím riadiť a dobrovoľne ho

plniť); v najhoršom prípade môže byť aj dôvodom nesprávneho rozhodnutia, vrátane následného rizika zrušenia rozhodcovského rozsudku podľa čl. V ods. 1 písm. b) Newyorského dohovoru (*party otherwise unable to present his case*).^[9] Z uvedeného dôvodu je teda potrebné trvať na tom, aby takýto rozhodca ovládal jazyk konania minimálne na úrovni C1, s plynulým prejavom v právnom jazyku.

Pierre Mayer, francúzsky profesor, rozhodca a advokát, definuje dokonalého rozhodcu nasledovne: (i) je bystrý a erudovaný, (ii) je nestranný, (iii) má zdravý rozum, (iv) má dostatok autority, avšak nie príliš, (v) počúva pozorne, (vi) je hlbavý (váhavý), avšak schopný rozhodnúť sa, (vii) je dostupný, (viii) nie je nesmelý, avšak ani nie je ani arogantný, a (ix) je schopný napísať nádherne formulovaný rozsudok.^[10] Dosiahnuť mnohé z týchto vlastností bude iste veľmi ťažké, až nemožné, ak rozhodca nedisponuje dostatočnou úrovňou znalosti jazyka konania.

2. Neznalosť jazyka, jej následky a riešenia

„ ... dokážem prečítať ruský právny text so šancou, že budem rozumieť 60 a možno 70 percent z toho textu; a s trochou šťastia dokážem zvládnuť aj nejakú tú základnú konverzáciu. To je však samozrejme príliš málo na to, aby som dokázal viesť arbitráž v ruštine.“^[11]

Negatívne následky, ktoré neznalosť jazyka na strane rozhodcu môže spôsobiť, sú rozmanité, a neobmedzujú sa len na potrebu prekladov a tlmočenia. Reálny príklad z vlastnej skúsenosti, a to počas pre výsledok arbitráže kľúčového štádia konania, uvádza Ugo Draetta: „Raz som sa ako predseda tribunálu zúčastnil na spoločnom výsluchu znalcov obidvoch strán ohľadom veľmi zložitej technickej záležitosti, ktorý si vyžadoval moju plnú pozornosť. Diskusia bola vedená v angličtine. Stranou menovaný rozhodca sediaci po mojej ľavici, ktorý neovládal angličtinu natoľko dobre, aby dokázal sám klásť otázky, mi stále šepkal do ucha svoje poznámky ohľadom odpovedí znalcov, ako aj svoje návrhy na to, čo by som sa mal znalcov opýtať. Bolo pre mňa nemožné počúvať znalcov a zároveň aj spolurozhodcu.“^[12]

Mal by teda rozhodca, ktorý nedisponuje istou úrovňou ovládania jazyka, prijať funkciu rozhodcu?

Rozhodcovský tribunál má totiž nielen práva, alebo aj povinnosti. Okrem tých najdôležitejších povinností – byť nestrannými a nezávislými počas celého konania – majú rozhodcovia aj povinnosti týkajúce sa vedenia samotného konania. Tieto povinnosti sú často explicitne stanovené či už v rozhodcovských pravidlách rozhodcovských inštitúcií^[13], alebo v právnych predpisoch upravujúcich rozhodcovské konanie^[14], a týkajú sa povinnosti rozhodcov viesť konanie časovo a finančne čo najefektívnejšie.

Nedostatočná znalosť jazyka konania zo strany akéhokoľvek rozhodcu však nemôže prispieť k rýchlejšiemu konaniu, práve naopak, môže spôsobiť jeho dlhšie trvanie a viesť k značnému navýšeniu nákladov spojených s tlmočením alebo potrebou prekladov množstva písomností.

Odpoveď na vyššie položenú otázku ohľadom prijatia funkcie rozhodcu, pokiaľ ide o predsedu tribunálu a o jediného rozhodcu, je tak jednoznačná – nie, nemal.^[15] Vo väčšine konaní je to práve predseda tribunálu, ktorý vedie samotné konanie (čomu zodpovedá aj vyššia odmena, napríklad v prípade *ad valorem* odmeny sa táto medzi rozhodcov často delí v pomere 40/30/30) a v prípade, ak by predseda

tribunálu/jediný rozhodca potreboval ku každému procesnému rozhodnutiu, emailu, videokonferencii a pod. prítomnosť prekladateľa alebo tlmočníka, konanie by sa stalo veľmi ťažkopádny, zdĺhavým a finančne ešte viac náročným. Aj keď je možné predpokladať, že strany a stranami menovaní rozhodcovia sa neuchýlia k menovaniu takéhoto rozhodcu, takáto situácia by mohla nastať napríklad v prípade, ak sa jazyk konania určí až po tom, čo je menovaný celý tribunál. V takomto prípade by bolo najsprávnejším riešením pre takéhoto rozhodcu odstúpiť.

Pokiaľ ide o stranami menovaného rozhodcu, situácia je o niečo odlišná. Možnosť vybrať si vlastného rozhodcu je totiž jednou z kľúčových výhod, ktoré ponúka medzinárodná arbitráž. Ak sa strana sporu rozhodne pre rozhodcu, ktorý nie celkom (alebo v horšom prípade vôbec alebo len veľmi málo) ovláda jazyk konania, je zodpovedná za tento výber a za následky s ním spojené; aj v takomto prípade by však takto oslovený rozhodca mal svoje menovanie odmietnuť a to z viacerých dôvodov, medzi ktorými by mal byť na prvom mieste rešpekt k oprávneným záujmom strán – rozhodca, ktorý sa v jazyku konania ledva dohovori pravdepodobne nebude pre sporovú stranu tou najlepšou voľbou, práve naopak. Výber rozhodcu je však komplexným úkonom, ktorý berie do úvahy mnoho kritérií, a je jedným z kľúčových, ak nie najviac kľúčovým, rozhodnutím strany sporu počas celého priebehu arbitráže, a je preto možné, že pri výbere rozhodcu budú iné jeho kvality tak výrazné, že prevážia nad jeho nedostatočnými jazykovými znalosťami.

Ak rozhodca upozorní stranu, ktorá ho chce za rozhodcu menovať, na nedostatočnú znalosť jazyka, ktorý bude buď jazykom konania, alebo sa v ňom bude pravdepodobne predkladať najviac písomných dôkazov, a strana sa napriek tomu rozhodne takéhoto rozhodcu menovať, je potrebné túto jej voľbu a takéhoto rozhodcu rešpektovať. Aj v tomto prípade však môžeme zo strany rozhodcu hovoriť minimálne o konaní v rozpore s jeho etickými povinnosťami – napríklad čl. 2.2 IBA Rules of Ethics for International Arbitration (1987)^[16] je jednoznačný: „Potenciálny rozhodca má (*shall*) akceptovať menovanie len v prípade, ak je plne presvedčený, ... že má adekvátnu znalosť jazyka arbitráže.“^[17]

Znamená to však, že rozhodca, ktorý nie je rodeným hovorcom jazyka arbitráže, nemá prijať funkciu rozhodcu v prípade, že jeho úroveň ovládania jazyka nie je dokonalá? Minimálne v prípade rozhodcov menovaných stranami je odpoveď jednoznačne záporná. Rozhodcovský tribunál je kolegiálny orgán a malo by byť samozrejmosťou, že jazykovo (aj odborne) zdatnejší rozhodcovia budú svojmu kolegovi nápomocní, ak bude mať ťažkosťami s porozumením či už niektorých častí písomných podaní alebo ústnych svedeckých výpovedí.

Okrem odborných kritérií by výber rozhodcov nemal byť žiadnym spôsobom limitovaný pokiaľ ide o materinský jazyk rozhodcu, jeho štátnu príslušnosť, právny systém, v ktorom daný rozhodca pôsobí, či jeho vek a pohlavie. Práve naopak, len diverzita medzi rozhodcami urobí medzinárodnú arbitráž skutočne medzinárodnou. K tejto diverzite jednoznačne patrí aj diverzita jazyková.^[18]

Záver

Jednou z najdôležitejších vlastností, bez ktorých sa v súčasnosti nezaobíde žiadny medzinárodný rozhodca, je výborná znalosť cudzích jazykov. Aj keď *lingua franca* medzinárodnej arbitráže je anglický

jazyk – bez perfektnej znalosti tohto jazyka to jednoducho nepôjde – rozhodcovské konania sa pravidelne vedú (napríklad v rámci ICC približne v jednej štvrtine prípadov)[19] aj v iných jazykoch.

V mnohých prípadoch však dochádza k situácii, že okrem jazyka konania sa rozhodca/tribunál stretne v rámci konania aj s inými jazykmi, napríklad vo forme písomných dôkazov alebo ústnych výpovedí. V takejto situácii majú viacjazyční rozhodcovia výhodu v tom, že nebudú potrebovať služby prekladateľa/tlmočníka, čo vie značne šetriť čas a náklady arbitráže, dračie dvojčky[20], ktoré arbitrážna komunita ešte stále nedokázala skrotiť.

Medzinárodná arbitráž nie je hotelovým barom, kde sa nakoniec, po istej dobe sociálnej interakcie, dohovori každý s každým. Ovládanie jazyka zo strany rozhodcu v medzinárodnej arbitráži tak musí byť na istej minimálnej úrovni. O akú úroveň musí ísť bude záležať od viacerých skutočností a z toho dôvodu na túto otázku nie je možné dať všeobecnú odpoveď. V tomto prípade však určite neplatí „menej je niekedy viac“, práve naopak; preto by malo byť snahou každého rozhodcu ovládať jazyk arbitráže na čo najvyššej úrovni. Ak rozhodca ovláda ešte niekoľko iných jazykov, môže to byť práve tou výhodou v porovnaní s inými potenciálnymi rozhodcami, ktorá zaväži pri jeho menovaní za rozhodcu.

Použitá literatúra:

Aksen G. – „Taming the Twin Dragons of International Arbitration: Cost and Delay“, v: Shaughnessy, P., Tung S. (ed.) – „The Powers and Duties of an Arbitrator – Liber Amicorum Pierre A. Karrer, Wolters Kluwer, 1st edition, Alphen aan den Rijn, 2017

Blackaby, N., Partasides, C. – „Redfern and Hunter on International Arbitration – Student Version“, Oxford University Press, 6th edition, Oxford, 2015

Draetta, U. – „The Dark Side of Arbitration“, JurisNet, 1st edition, Huntington, New York, 2018

Karrer, P. – „Introduction to International Arbitration Practice, 1001 Questions and Answers, Wolters Kluwer, 1st edition, Alphen aan den Rijn, 2014, str.35

Moses, M.L. – „The Principles and Practice of International Commercial Arbitration, Cambridge University Press, 2nd edition, Cambridge, 2012, str. 132

Tung, S. – „The Importance of Languages in International Arbitration and How They Impact Parties' Due Process Rights“, v: Shaughnessy, P., Tung S. (ed.) – „The Powers and Duties of an Arbitrator – Liber Amicorum Pierre A. Karrer, Wolters Kluwer, 1st edition, Alphen aan den Rijn, 2017

Várady, T. – „Language and Translation in International Commercial Arbitration, T·M·C·Asser Press, 1st edition, The Hague, 2006, str.2

Použité internetové zdroje:

www.arbitrationlaw.com

www.brill.com

www.coe.int

www.iccwbo.org (pre ICC Rules)

www.legislation.gov.uk (pre English Arbitration Act)

www.mojabiblia.sk

www.newyorkconvention.org

www.sccinstitute.com (pre SCC Rules)

www.siac.org.sg (pre SIAC Rules)

www.trans-lex.org (pre IBA Rules of Ethics for International Arbitration)

všetky stránky naposledy navštívené dňa 7.4.2020

Poznámky pod čiarou

[1] Gn 11, 1-7, www.mojabiblia.sk, naposledy navštívené dňa 7.4.2020

[2] Tung, S. – „The Importance of Languages in International Arbitration and How They Impact Parties’ Due Process Rights“, v: Shaughnessy, P., Tung S. (ed.) – „The Powers and Duties of an Arbitrator – Liber Amicorum Pierre A. Karrer, Wolters Kluwer, 1st edition, Alphen aan den Rijn, 2017, str. 359

[3] Karrer, P. – „So You Want to Become an Arbitrator? – A Roadmap“, The Journal of World Investment and Trade, vol. 4, Issue 1, str.13, www.brill.com, online publication 1.1.2003, naposledy navštívené dňa 7.4.2020

[4] Blackaby, N., Partasides, C. – „Redfern and Hunter on International Arbitration – Student Version“, Oxford University Press, 6th edition, Oxford, 2015, str.248-9

[5] Napríklad *document-based* arbitráž v jednoduchých sporoch nebude vyžadovať rovnako vysokú úroveň ústneho prejavu a schopnosti porozumieť ústnemu prejavu ako skutkovo a právne náročné konanie s viacerými situáciami, pri ktorých dôjde k ústnej interakcii tribunálu s účastníkmi arbitráže, napríklad pri *case management* konferencii, a najmä pri samotnom ústnom pojednávaní s účastťou strán, ich právnych zástupcov a svedkov.

[6] Kompletný dokument má 265 strán a je dostupný na www.coe.int, naposledy navštívené dňa 7.4.2020

[7] Global Scale: Common Reference Levels, www.coe.int, naposledy navštívené dňa 7.4.2020; popis stupňov ovládania jazyka B2 a C1 v texte práce vychádza z tohto dokumentu

[8] V prípade porozumenia písomného textu by však v niektorých výnimočných prípadoch mohla postačovať aj úroveň B1, podľa ktorej hovorca cudzieho jazyka dokáže porozumieť hlavným bodom jasného štandardného vstupu na známe témy, s ktorými sa bežne stretáva v práci, škole, voľnom čase,

a pod. Vzhľadom na skutočnosť, že v tomto prípade ide už o hraničný stupeň samostatnosti v používaní cudzieho jazyka, bude ho možné akceptovať len v prípade rozhodcu menovaného stranou, len v prípade písomne predložených dôkazov (napríklad písomne predložené *witness statements* svedkov, ktorí nie sú znalcami, týkajúce sa faktických skutkových tvrdení, sú často písané v „bežnom“ jazyku) a len v prípade, že dôkazy predložené v tomto jazyku nebudú tvoriť väčšinu zo všetkých dôkazov.

[9] www.newyorkconvention.org, naposledy navštívené dňa 7.4.2020

[10] Moses, M.L. – „The Principles and Practice of International Commercial Arbitration, Cambridge University Press, 2nd edition, Cambridge, 2012, str. 132

[11] Várady, T. – „Language and Translation in International Commercial Arbitration, T.M.C-Asser Press, 1st edition, The Hague, 2006, str.2

[12] Nakoniec bol predseda tribunálu nútený prerušiť výsluch a nahlas požiadal svojho spolurozhodcu, aby prestal rozprávať a v prípade, ak má iný názor na vedenie výsluchu, navrhol dostatočne dlhú prestávku, počas ktorej mal svoje predstavy predsedovi tribunálu ozrejmiť. Že to daný spolurozhodca neprijal s nadšením je samozrejmé; je však potrebné dodať, že k takejto reakcii nemalo zo strany predsedu tribunálu dôjsť – správny postup by bol prerušiť výsluch na niekoľko minút a s daným spolurozhodcom si vydiskutovať danú situáciu bez prítomnosti ostatných prítomných účastníkov výsluchu. Draetta, U. – „The Dark Side of Arbitration“, JurisNet, 1st edition, Huntington, New York, 2018, str. 139-140

[13] Napríklad podľa ust. čl.22 ods.1 pravidiel ICC, *the arbitral tribunal and the parties shall make every effort to conduct the arbitration in an expeditious and cost-effective manner, having regard to the complexity and value of the dispute*. Rovnaké povinnosti upravujú napríklad čl.2 ods.1 SCC Rules, čl. 19 ods. 1 SIAC Rules a pod.

[14] Napríklad čl. 33 ods. 1 písm. b.) English Arbitration Act 1996.

[15] Že to však s osobnou integritou účastníkov medzinárodnej arbitráže nebude až také jednoznačné, svedčia slová o *vanity, cronyism, over-ambition, disorganization, stupidity and outright deception to be found throughout the field and its galaxy of players*; všetko vlastnostiach až príliš ľudských. www.arbitrationlaw.com/books/dark-side-arbitration, naposledy navštívené dňa 7.4.2020

[16] www.trans-lex.org, naposledy navštívené dňa 7.4.2020

[17] Je však potrebné odlišovať situáciu, kedy pred menovaním rozhodcu nie je v rozhodcovskej doložke/defaultných pravidlách arbitrážneho centra určený jazyk arbitráže. Aj tu je však možné na základe informácií od strán posúdiť, ktorý jazyk bude nakoniec pravdepodobne zvolený ako jazyk arbitráže.

[18] K ovládaniu jazyka arbitráže právnym zástupcom strany a inými účastníkmi arbitráže Karrer, P. – „Introduction to International Arbitration Practice, 1001 Questions and Answers, Wolters Kluwer, 1st edition, Alphen aan den Rijn, 2014, str.35 a nasl.

[19] Várady, T., dielo cit. v pozn.11, str. 8

[20] Aksen G. – „Taming the Twin Dragons of International Arbitration: Cost and Delay“, v: Shaughnessy, P., Tung S. (ed.) – „The Powers and Duties of an Arbitrator – Liber Amicorum Pierre A. Karrer, Wolters Kluwer, 1st edition, Alphen aan den Rijn, 2017, str. 4